

BİR FELSEFE SORUSU NEDİR?

7. Felsefe: Dünyaya -Yönelmiş - Olan - Dilin - Anlamında Derinleşme

Peki, *katkısız bir felsefe nedir*'i nedir, neyi sorar, nasıl bir soruyu başlatır? Bana öyle geliyor ki, genel olarak felsefe sorularının yapısını gözönüne sermede en aydınlatıcı ışık bu sorunun yanıtıdır. Çünkü, bir felsefe sorusunun olanca ağırlığı, 'nedir' kilit-taşına dayanır. Tektek felsefe çalışmalarının esenlikle yürümesi, çalışmayı başlatıp güden nedimlerin yerliyerinde olmasına, gereği gibi yorumlanmasına bağlıdır. Nitekim, yukardanberi felsefedeki nedir'in çevresini çeşitli açılardan belli etmeye savaştım. Yalnız, dikkatimi, ilkin, felsefe nedirlerinin neyi sormadığı üzerinde topladım. Böylece, olumsuz bir yolla da olsa, felsefedeki nedir'in günlük sorular gibi dünyaya yönelmemiş olduğunu bir dereceye dek açıkladım. Kısaca şöyle diyebilirim: felsefe soruları *birbakıma* dünyayı sormaz. Şimdi, felsefe sorularının *asıl* neyi sorduğunu, felsefedeki nedimin neye yöneldiğini, olumlu bir yoldan gidip doğrudan doğruya göstermek istiyorum. Girişeceğim işteki güç yanlardan bazıları, önceki olumsuz belirlenimlerle epey kolaylaştırmış olduğumu sanıyorum.

Felsefedeki nedir *kavramların anlamını* sorar. Bu nedir'de şaşmayla karışık bir araştırma dileği açığa çıkar. 'Nedir', doğrudan doğruya anlama yapışıktır. '**Nedir**', '*... anlamı nedir?*' ile aynı şeydir. Bütün felsefe sorularını -gerçekte felsefe sorusu iseler- bu kalıba dökümleriz. Örneğin, 'İyi nedir?' sorusunu soran, kendisine bir felsefe sorusu sormuşsa, aslında 'İyi sözünün anlamı nedir?' sorusunu sormuştur. İşte, felsefe, nedir'in soru konusu yaptığı kavramların anlamıyla uğraşmaktadır. Her felsefe sorusunda amaç, bir kavramın ya da kavram öbeğinin açıklanmasıdır. Anlamı sorma felsefe sorularının özelliğidir. 'Sokak kapısı kapalı mı?' sorusunun amacı, belli bir dünya-durumunun üzerinde aydınlanmaktır. Dikkat soru tümcesindeki tektek sözlerde ya da bu sözlerin birlikteliğinde değil, bu sözlerin aracılığı ile dünya olaylarının kendisinde yoğunlaşmıştır. Açıklanması istenen gerçekteki sokak kapısına ilişkin bir özelliktir. Bundan, gerçek sokak kapısındaki şöyle ya da böyle oluşu gözönüne getiren başka bir yol, örneğin havada belli biçimler çizen elle göstermeler de, soruyu meydana getirebilir. Kuşkusuz 'Sokak kapısı kapalı mı?' sorusunun, "Sokak kapısı kapalı mı?" çeşidinden bir anlamı vardır. Ama sorunun asıl alıp vereceği anlamla değil, gerçektir. Günlük kesimde soranın yüzü dünya alanına dönüktür; soruyu kovuşturmak için dünyanın içine dalmak gerekir. Felsefede ise soru, bazı sözlerin anlamı karşısında duraksamadır; yapılacak şey, bu kavramların anlamında derinleşmektir. Dünya ve anlam, - işte biryanda günlük soruların, öbüryanda felsefe sorularının ortaya çıktığı iki büyük yaşayıp araştırma boyutu.

Bu ayırma bazıları -hiçbir mantık zorunluğu olmamaklabirlikte- çarpık sanılara çekebilir. Bu sanılar, belki de: 'Dünya anlamsızdır', 'Anlamın dünya ile ilişkisi yoktur', 'Anlam evrene aşkındır', 'Felsefe öbür-dünya ile uğraşır' çeşidinden sözümona birtakım özdeyişlere yolaçacaktır. Nitekim gerek felsefenin geçmişinde gerekse bugün bu özdeyişler çok kimsenin felsefe adı takılan çalışmalarına yön verir. Bana kalırsa, katkısız felsefe alanında bu özdeyişlere ve benzerlerine -hiç olmazsa bu kılıklarıyla- yer yoktur. Ama şimdi bunu açıklamaya kalkmayacağım. Asıl, çarpık sanıların, dönüp dolaşıp felsefe sorularının neyi sorduğunu gereğince görmemeye dayandığını belirtmek istiyorum. İlkin şunu apaçık belirtmeliyiz: Felsefe sorusu dünyayı sormaz demek, felsefe sorusunda sorulan, öyleyse, öbür-dünyaya ilişkin bilgilerdir demek değildir. Çünkü felsefede ister bu ister öbürü olsun genel olarak dosdoğru dünyayı soran birtek soru yoktur. Sonra, şu nokta da önemlidir. Felsefe sorusunun aydınlatmayı dilediği anlam, olabilen dünyaların ötesinde yeni bir ülke değildir. '*... anlamı nedir?*' deki anlam kavramların anlamıdır. Anlamın ortamı dildir, dildeki sözlerdir, söz düzenleridir. Dil ise, daha şu hergünkü konuşmalarımızdan açıkça belli olduğu gibi, dünyayı aşkın bir gerçeklik değildir. Yalnız, bundan, felsefe sorularının düpedüz dili araştırdığı sonucunu çıkarmamalıyız. *Felsefe sorusu ne evren olarak evreni ne de dil olarak dili sorar.* Kısaca

söylemek gerekirse, felsefe sorusu, *dünyaya-yönelmiş-olan-dilin-anlamında derinleşmeyi* başlatır denebilir. Böylece, felsefenin, tümüyle bu derinleşme olduğu meydandadır.

8. Dünya Bilimleri, Dil Bilimleri, Felsefe

Şimdi soruları bakımından felsefeye özgü çalışma alanını çepeçevre görmek için, 'dünya', 'dil' ve 'anlam' sözleriyle ilgili birkaç özelliğin üzerinde azıcık durmamız gerekiyor.

'Dünya' üzerinde uzun uzadıya durmam bilmem gerekiyor mu? Kuşkusuz, 'dünya' sözü sık sık filozofları birtakım güçlüklerle karşı karşıya getirir. 'Dünya' felsefenin akıl karıştırıcı sözlerinden biridir. Bu sözde değişik anlamlar içice girer. Ancak, ben, baştanberi 'dünya'yı günlük anlamında kullandım. Her geçtiği yerde, bu sözle, dile getirdiği bağlamdan daha fazla birşey söylemek istemedim. Kabataslak belirtildikte, içinde, sonsuz gerçekleriyle günlük yaşayışımızın akıp gittiği çerçeveyi düşündüm. Örneğin, 'Dünya bu', 'Sıkıcı bir dünya', 'Canım dünya', 'Dünyamız üç boyutludur' gibi sözler ya da benzerleri aşağı yukarı aynı gerçekliğe göstergelik eder. Bu açıdan bakıldıkta, dünya yalnız eylemlerimizin değil, adı ne olursa olsun tek tek bilimlerin de konusudur. Her bilim, dünyaya ilişkin belli bir olayı ya da olaylar öbeğini araştırır. Çok kez bilimler, günlük yaşayışın gündeminde beliren bazı gerçekliklerin, toptan bilimsel denen bir kaygı ve yöntemle ele alınıp incelenmesidir. Bahçedeki arı kovanından tutun insanlararası binbir ilişkiden geçip en uzak samanyolundaki karmaşık fizik olaylarına dek, ne var ne yoksa herşeyi araştıran bütün bilimlere *dünya bilimleri* denebilir. Şu ya da bu bakımdan dünyayı sormayan bir bilim sorusu yoktur. Her bilim sorusu, kendi açısından, 'Dünya nasıldır?' diye sorar. Bilimler dünyayı açıklama denemeleridir.

İster birtakım kuşatıcı temellere (bilim yasalarına) geri götürme, ister biricik bir olay-bağlamını betimleme yolundan, isterse de daha başka bir yoldan yürüsün, her dünya açıklamasında açıklayıcı bir araç gereklidir. Kılığı bilimden bilime değişen, kendisi de bir dünya olayı olan bu araca (örneğin, insanlararası konuşmalarla akraba sözdüzenlerine, haritalara, çizimlere, grafiklere, matematik formüllere), genel olarak, "dil" denmektedir. Belli bir bilimde dünyayı bilmek, o bilime özgü dilde, dünyayı bir yanıyla yeniden kurmaktır. Bu kurmanın her basamağında dünyanın nasıl olduğuna bir yanıt vermek istenir.

'Dünya nasıldır?' sorusu, zaman zaman 'Dünyayı nasıl değiştirmeli?' sorusuna yolaçar. Özellikle Alman düşünme çevreleri köklü bir geleneğe uyarak, bu soruya teknik bilimlerin başsorusu gözüyle bakmak eğilimindedirler. Burada böyle bir ayırmanın haklılık derecesini deşmeyeceğim. Eldeki bağlam bakımını dan önemli olan birşey varsa, o da hangi başlık altında toplınırsa toplansın, araştırılan dünyanın kendisinden daha az dal- budağı olmayan bir bilimler yapısının, doğrudan doğruya dünyayı sorduğu ve bu sorma işini dil ile başardığıdır.

Ama, insanın, bu soran varlığın soruları dünya'da tükenmez. Dünyayı sormaktan başka, insan, bir de dili, aracılığıyla dünyayı bildiğimiz, dünyanın içinde yönelip eylediğimiz dilleri soru konusu yapar. İşte bu alanda ortaya çıkan soruları, bir-bakıma, bellibaşlı iki soru tipine bağlayabiliriz. Bunlardan biri 'Dil nasıldır?' sorusu; öbürü, 'Dilin anlamı nedir?' sorusudur. Bu sorulardan ilki dilbilimlerinin, ikincisi felsefe çalışmalarının kılavuzudur. Birer soru olarak bu iki soruyu karşılaştırmak, felsefe sorusunun özelliğini, öyle sanıyorum ki, biraz daha açmaya yarayacaktır.

'Dil nasıldır?' sorusuna, bu durumuyla, sık sık rastlanmaz. Sorunun az işlek anlatımından da bellidir bu. 'Dil nasıldır?' somut bir soru olmaktan çok, sayısız soruların meydana getirdiği soru tipidir. Bu tip dile (ya da dillere) çevrilen dilbilimlerinin hemen hemen bütün sorularını kuşatır. Bu bakımdan, 'Dünya nasıldır?' ile 'Dil nasıldır?' sorusu arasında köklü bir yapı benzerliği göze çarpar. Gerçekten, her tek tek dünya sorusu (örneğin, 'Denizlerin nasıl bir bileşimi vardır?', 'Himalaya bayırları nasıldır?', 'Sokrates baldıranı içtiği gün yanında kimler vardı?' gibi sorular) aslında 'Dünya nasıldır?' sorusunun

kımıldattığı parça sorulardır. Tıpkı bunun gibi, dile ilişkin birçok tektek soruların herbiri (örneğin, 'Konuşma süreci nasıl kurulmuştur?', 'Çocuğun anadilini öğrenmesinde çevrenin nasıl bir rolü vardır?', '20. yüzyılın ilk yarısında İngilizce devlet dili olarak nere-ere yayılmıştır?' gibi sorular) hep 'Dil nasıldır?' sorusunu birlikte sorar. Bütün bu dile ilişkin sorular, dallıbudaklı bir bilimler öbeğinin (Dil Fizyolojisi, Dil Coğrafyası, Dil Tarihi çeşidinden bilme konularının) işleme alanında ortaya çıkar. 'Dil nasıldır?' sorusu ile 'Dünya nasıldır?' sorusu arasında başka bir ortak yön daha var. Dile ilişkin tektek sorular, birbakıma, dünyaya ilişkin tektek görünüşleri sormakta; herçeşitten dil olayım bir dünya olayı olarak araştırmaktadır. Böylece 'Dil nasıldır?' sorusu, 'Dünyayı meydana getiren değişik görünüşlerden dil görünüşü nasıldır?' diye sormaktadır.

'Anlam'a gelince, özellikle 20. yüzyılın başından beri anlam konusuyla şaşılacak derecede ayrı açılardan yapılan pek verimli hesaplaşmalara karşın bu kavram üzerinde katkısız bir çözümün sağlanmış olduğunu ileri süremeyiz. Geleceğin bu alanda daha nice başarılı çalışmalara gebe olduğunu ummak istesek bile, bu durumun kesin olarak değişmesini bekleyemeyiz sanıyorum. Bunun nedeni, anlam kavramının, belki de, çözümler bir sorun olmadığında, hattâ çözümlerle bir alıp vereceği olmadığında aranmalıdır. Ancak, ben burada uğraşı alanımın dışında kaldığı için, bu konuyu deşmeye girişmeyeceğim. Dilediğim şimdi yalnızca '... anlamı nedir?' sorusundaki 'anlam' sözünü aydınlatmak, böylece felsefe sorularının ayırıcı özelliğini daha yakından belirtmektir.

İlkin, önemli bir noktanın daha açığa çıkması gerekiyor: Bir felsefe sorusu olarak '... anlamı nedir?' soru-biçimi *dile yönelen* bir soru biçimidir. Çünkü soru tipinde boş bırakılan yer (...) her kez bir *sözle* doldurulmuş olarak ortaya çıkar. 'Bilincin anlamı nedir?', 'Bilginin anlamı nedir?' -, sorulan hep bir sözün anlamıdır. Soru sözden başka birşeye, söz-olmayan birşeye çevrilmemiştir. Örneğin, parmağımızla bir şey-durumunu gösterip 'anlamı nedir?' diye soracak olursak, bir felsefe sorusu sormuş olmayız. Böyle bir sorunun beklediği, bir felsefe çalışması değildir. İstenen, durumdan duruma değişebilen başka bir yanıt biçimidir. Kimi gösterilen dünya-şeyinin belli bir dildeki karşılığı, kimi başka olaylarla bağlılığı, kimi de, örneğin insan ya da toplum için önemidir. Bu çeşit yanıtların, günlük konuşmaların pratik yöneltisini aştığında, tektek bilimlerin, ya düpedüz gerçeklik ya da dil gerçekliği bilimlerinin, çerçevesi içine girdiği apaçıktır. Örneğin, kırdan gezerken biri rastladığı bir kuru bekçisine, eliyle yeşilimsi-akımsı bitkilerle bezenmiş bir toprak parçasını gösterip 'Anlamı nedir?' diye sorduğunda bekçi, 'Akdiken bunlar, geyikdiken de deriz. Boyacılıkta kullanılır. Hekimlikte de işe yarıyor...' diye bir yanıt verebilir. Bu açıdan bakıldıkta, 'Anlamı nedir?' sorusu 'Adı nedir?', 'Neye yarar?', 'Önemi nedir?' çeşidinden bir soruyu soran, sorduğu anlam zü karanlık kaldığı için apaçık belirmeyen bir sorudur. Oy boşlukları bir sözle doldurularak çatısı somut olarak tanımlanan '... anlamı nedir?'li felsefe soruları *açık ve seçik* sorulardır: Sözdışı bir gerçekliğin değil soruda adlandırılmış olan bir sözün, başka sözlerden ayrı olduğu daha belli bir söz olarak dile getirilmesiyle pekişen bir sözün anlamını sorarlar.

Bu bağlamda dikkate değer ikinci bir noktanın atlanmama sı gerekir: Belli bir söze yapışık olarak ortaya çıkan '... anlamı nedir?' sorusu, yalnızca felsefe çalışmalarını kımıldatan bir soru değildir. Böyle bir soru, içeriğinden de anlaşıldığı gibi, bir sözün anlamına yönelmiştir; dolayısıyla, doğal olarak dilin çerçevesi içinde yer alır. Nitekim, genel dilbilimin, pekçok araştırmacıya göre, belki de en canalıcı çalışmalarını kapsayan çok ayrıntılı bir bilim, anlam-bilimi, semantik -adı üstünde- sözlerin anlamı ile uğraşır. Belli bir dildeki tektek sözlerin ne demek istediği, tarih boyunca dilin gelişmesiyle söz tanımlarında meydana gelen değişmeler, sözlerdeki anlam-kaymaları, anlam akrabalıkları, çeşitli dillerdeki (ya da aynı dilin çeşitli dönemlerindeki) söz anlamlarının değişik görüşaçılarından karşılaştırılması gibi birçok önemli ödev semantikçinin araştırma alanına girer. Bu arada tektek filolojiler, karmaşık yönlü çalışmalarında sık sık semantik incelemeleri yaparlar. Tektek sözlerin ya da söz bağlamlarının anlamını hesaba katmayan bir dilbilimi düşünülemez. Hangi adı alırsa alsın, uğraşlarını anlam açısından yürüten dilbilimleri, sözleri sınırlı bir çerçeve içinde,

diyelim ki, belli bir dilde, belli bir tarih basamağında belli bir sözü salt sözlük anlamı, sözlük tanımı bakımından ele alıp incelerler. Örneğin, bir semantik sorusu olarak 'Dua'nın anlamı nedir?' sorusunun alıp vereceği belli bir dilledir. Örneğin, 'Türkçede dua sözünün anlamı nedir?', 'Türkler dua deyince ne anlarlar? ya da 'Türkçe sözlüklerde dua sözünün karşısında ne yazılıdır?' soruları, içerikçe ilk sorunun aşağı yukarı aynıdır. Kuşkusuz, semantikçi bu arada etimoloji açıklamaları verecek (örneğin, sözün Arapça köklü bir söz olduğunu gösterecek), çeşitli tarih dönemleri boyunca dua sözündeki anlamın ne gibi daralma ve genişlemelere uğradığını belirtecek, bunun için de değişik yönlerden dua sözüne bağlı sözlerin anlamca meydana getirdikleri alacalı öbeği, teknik deyimle anlam-ailelerini, anlam-alanlarını bilimce gözden geçirmeye koyulacaktır.

Salt bir felsefe sorusu olarak 'anlamı nedir?' soru tipi aynı biçimdeki semantik sorusundan, birbakıma kökten ayrıdır. Her iki sorunun sorduğu başka başka şeyler. İki sorunun kaygı kaynağı, dolayısıyla yanıt yönü başka. Semantikçi, sözlerdeki anlam içeriğini, salt bir dil içeriği olarak ele alır. Son amacı, belirli bir tarih olayının, belli bir dilin 'nasıl' olduğunu gözönüne sermek, tek tek dil biçimlerini ya da dil durumunu ne demek istediği bakımından açığa koymaktır. Filozof ise, sözlerin anlamına yönelttiği 'nedim bir dilci olarak yöneltmiş değildir. Belli bir tarih malzemesini, belli bir dildeki bir kavramı tarih malzemesi olarak aydınlatmak *istememez*. Araştırmalarını bir dil çerçevesinde yürütür, ama asıl araştırdığı bu dil değildir. '... anlamı nedir?' felsefede bir sözü, bir söz-görünümü olarak deşmez. *Sözü, kendisi için değil de dile getirdiği görünüm açısından sorar*. Filozofun kaygısı dil olarak dil *değil, dilin dile getirdiği şeylerdir*. Gerçi bu 'şeyleri' dilin içinden sorar. İşleme bölgesi dil alanını aşmaz; filozoflar, filozof olarak, sözleri bırakıp deneylere girmezler; bu, bilginin işidir. Ama gene de, şeyleri, görünümleri sorarlar. Ancak, bu sorma nasıl'lı değil, nedimi bir sormadır. Nedir ise dil ortamında sorulur.

Somut bir felsefe sorusuna bir gözetmek, felsefe nedir'indeki özelliği daha yakından görmemize yardım edebilir. 'Dua nedir?' sorusunu şimdi de bir felsefe sorusu olarak ele alalım. Soru artık semantik uğraşlarının ötesinde kımıldanır. 'Dua nedir?' sorusu felsefede 'Dua sözünde dile gelen dua görünümünün anlamı nedir?' demektir. Bu nedim filozof dil alanında kalarak yanıtlamaya çalışacaktır. Ama, artık asıl amacı *dua sözü değil, bu sözün anlamı olan şey-durumdur*. Filozof araştırmasını, doğal olarak, belirli bir tarihsel dilde yürütecektir. Örneğin, sorusunu Türkçe sorabilir. Yalnız, araştırma konusu artık Türkçe değil, Türkçeye göre, Türkçedeki dua değil- duadır. Yapılması gereken dua sözünün dile geldiği çeşitli şey-durumu örneğin Tanrıdan birşey dilemeyi, Tanrıya teşekkür, su Tanrıya yönelme, Tanrıyla dolmayı bekleme gibi çeşitli duamlarını incelemektir. Bu uğraşta, duayı daha önce bilin nusu yapmış olanların başarıları, filozofun, kuşkusuz, güvenilir dayanağıdır. Dua eden dinlileri ya da din topluluklarını küçük açılardan soruşturmuş olan belli bilimler (Dua Psikolojisi, Dua Sosyolojisi, Dua Fizyolojisi, Dua Teolojisi...) filozofun araştırma bölgesidir. Dua görünümünün üstüne eğilmiş olan tek bilimler, dünyanın dua bakımından *nasıl* olduğunu soru koyu yapmışlardır. Filozof ise bu dua denen dünya görünümünün *ne-olduğunu* sorar. Bu, ne günlük yaşayış içinde insanın, ne semantikçinin, ne de bilimadamının soru çerçevesine girer. Günlük yaşayışta insanın dua ile çeşitli ilgileri olabilir. Örneğin, kimi insan dua eder, kimi etmez. Dua eden Tanrıya (ya da Tanrılara) inandığı için edebilir. Yalnız, hergünü dua ile de geçse 'Dua nedir?' diye sormaz. Bilimadamı, ister semantikçi ister se de sosyolog-psikolog olsun, dua görünümünün dua görünümü olarak ne olduğu ile değil, ya dua sözü ya da belli bir dua durumu ile (diyelim ki çocuk dualarıyla) ilgilenmektedir. Böylece, birbakıma -duada yönelinen Bilinmez varlığına inanmasa da- duayı incelemeye girişen filozoftan başka hiçkimse duanın ne olduğunu bilmez; çünkü, filozof gibi, 'Dua nedir?' diye sormamıştır. - Dua örneğine yanıtı bakımından değil, 'nedir?' sorusu bakımından başvurduğum için, bu örneği daha çok deşmeyeceğim.

Asıl söylemek istediğim şu: Filozofun 'nedir?'i, sözlerin *felsefe* açısından anlamını soran *nedir'*dir. İnsan çeşitli soru tiplerinin içine örülmüştür. Günlük yaşayış dünyadaki yönelmeleri kuşatır;

dilbilginleri dillerin (ya da dilin) nasıl olduğunu sorarlar; öbür bilimadamlarının başsorusu 'Dünya nasıldır?' sorusudur. Filozof nedir'lerinin düğümlendiği sayısız soru tabanına gelince, bu kuşkusuz, 'Dünya nedir', 'Evren nedir?' sorusudur. Değişik soru tipleri arasındaki ortak yön meydanda. Hepsinin sınırı evrendir; ama, herbiri evreni aynı açıdan sormaz. Özellikle, baştan beri göstermeye çalıştığım gibi, filozof, herbiri evrenin anlamını aydınlatmak isteyen parça nedir'leriyle, doğrudan doğruya evrene yönelmemiştir. Filozof *nedir*'leriyle *evren üzerindeki konuşmaya sonradan* katılır. Bir felsefe sorusunun (soru olarak değil, bir *felsefe* sorusu olarak) ortaya çıkabilmesi için, daha önce, konuşulan ve tek tek bilimleri dokuyan dillerin kurulmuş olması gerekir. Çünkü felsefe '...anlamı nedir?' inin tabanı dildir.

Burada önemli bir noktayı açıklamadan geçemeyiz. Sorularındaki nedirler filozofun dikkatini dil belirlenimlerine, dildeki evren anlatımlarına, dili kullanışa yöneltir. Gelgelelim buna bakıp filozofun soruşturma çabasını yalnız geçmekte olana, belli bir kültür etkinliğinde, sözgelışı tek tek bilimlerin belli bir dönemde geçerlik kazanmış olan kullanışlara kapayamayız. Bu, felsefe nedimini dar bir açıdan görmek olur. Felsefede nedir olanca serbestliğiyle sorar. Ona ne kuşku, nedir'ıyla kavramlara, kavramsal bütünlere geçerlikleri bakımından çevrilir felsefe. Gene de filozofun, dil kullanışlarını düpedüz yürürlüğü bakımından sorduğunu söyleyemeyiz. Felsefede nedir, *doğru kullanışların* bulunup ortaya çıkarılmasına yolaçan bir dürtüdür. Bunun için, geçmekte olan, güncel kullanışları iyice incelemek, aydınlatmak gerekir. Ancak, yalnız olana parmak basan böylesine bir aydınlatma felsefenin tüm uğraşısını tüketmez. Bir çevrede geçmekte olan kavram kullanışları hep doğru kullanışlar değildir ki. Filozof nedir'leriyle yalnız olana değil, olması-gerekene de çevrilmiştir. Evrene ilişkin, özellikle evreni bilmede, hangi kullanışların doğru, hangilerinin yanlış olduğu, filozofça '... anlamı nedir?'deki asıl yoğunlaşma bölgesini meydana getirir. '... Anlamı nedir?' (hangi düşünüşe dayanırsa dayansın) hep bir kavramın doğru kullanışlarını içerir. Belli bir bağlamdaki doğru kullanış bir kavramın *asıl* anlamıdır. İşte bundan filozof anlam araştırmalarında *asıl*'cıdır, köktencidir. Felsefe sorularının başlattığı anlam betimlemeleri, kavramların doğru kullanışlarını betimlemede doruğuna erişir. Sözgelışı, felsefede sorulan "Dua nedir?" sorusunu ele alan bir filozof, dua sözünün doğru kullanışlarını betimlemeye ulaşmadıkça, konusu olan kavramın anlamını gereğince incelemiş sayılmaz.

Felsefe sorularının karşılaştığı en büyük güçlükler de işte bu incelemede ortaya çıkar. Filozof, evreni işlediğimiz kavramların doğru kullanışları bakımından *ne-olduğunu* belirtmek, kavram anlamlarına ilişkin doğruyu bulup göstermek zorundadır. (Felsefedeki yanıtlarda tartışmaya en çok yolaçan noktanın burada olduğu apaçık.) Felsefe nedir'indeki bu arayış yönü filozofu etkin ve yaratıcı olmaya iteler. Kavram kullanışlarında doğruluk adına değişiklikler, değiştirmeler yapmak, bu yolda yeni yeni kullanışlar önermekle görevlidir, filozof. Ancak bu önerilerin, kavram kullanışlarına ilişkin bu tekliflerin keyfe göre biçimlendiğini sanmak yanlış olur. Doğru kullanışlar, kılıkları bakımından felsefede de temellendirilmelidirler. İşte bu, kavram anlamlarının ne-olduğunu çepeçevre betimlemekle olabilir. 'Bilinç nedir?', 'Doğa yasası nedir?', 'Özgürlük nedir?', 'Bilgi nedir?' çeşidinden felsefede sorulan birçok soru, her kez soruda adı geçen sözün hangi bağlamlarda doğru olarak kullanıldığını, özellikle de bunu deşmeye sürükler filozofu.

Nermi UYGUR, FELSEFENİN ÇAĞRISI,

(Bütün Yapıtları) ,YKY, 4.Baskı, İst - 2007 (s.:32-41)

S. Çakır